

Ábhar

An Ealaín Bhéil

Mír Físe

Agallamh Beirte ‘Lofa Líofa’ le Ray Mac Mánais agus Joe Ó Dónaill

Téacs Léitheoireachta

Sliocht as an alt “Cén Fáth Nach?” – Ó Chanúint go Criól’ le Caoilfhionn Nic Pháidín in *Idir Lúibíní, Aistí ar an Léitheoireacht agus ar an Litearthacht* in eagar ag Róisín Ní Mhianáin. Cois Life: Baile Átha Cliath 2003

Le caoinhead ó Chois Life

Sliocht as colún le Liam Ó Muirthile – *The Irish Times* (Déardaoin 21 Nollaig, 2000)

Le caoinhead ó *The Irish Times* agus ón údar

Téacs an agallaimh bheirte ‘Lofa Líofa’ le Ray Mac Mánais agus Joe Ó Dónaill

Le caoinhead ó na húdair

Ní cúrsa teanga ná plean ceachta atá i gceist leis an ábhar samplach seo agus níl sé i gceist go ndéanfaí gach tasc in aon seisiún teagaisc amháin. Is sampla atá ann de na cineálacha tascanna a d’fhéadfaí a bhunú ar an téacs d’fhonn na hinniúlachtaí agus na scileanna atá á gcur chun cinn sa siollabas a fhorbairt. Moltar go gcuirfeadh teagascóirí an t-ábhar in oiriúint dá gcuid mac léinn féin.

Agallamh Beirte: ‘Lofa Líofa’

Réamhobair

Beidh tú ag féachaint ar ball ar agallamh beirte dar teideal ‘Lofa Líofa’ a chum Ray Mac Mánaís agus Joe Ó Dónaill. Ar dtús déan an réamhobair seo a leanas:

- Cén rud é agallamh beirte? Pléigh agus scríobh sainmhíniú.
- Cá mbíonn an t-agallamh beirte le feiceáil?
- Cad é an difear idir agallamh beirte, lúbín agus dráma?
- ‘Lofa Líofa’ an teideal atá ar an agallamh beirte. An féidir leat buille faoi thuairim a thabhairt faoin ábhar, bunaithe ar an teideal?
- Pléigh na téarmaí seo a leanas le do ghrúpa.

líofa lofa
Gaelscoilis
réim teanga
criól
athnuachan teanga
sealbhú teanga
sealbhú easnamhach

Éisteacht

- An chéad uair a fhéachfaidh tú ar an agallamh beirte féach air gan an script agus déan na tascanna seo:
 - o Cad é ábhar an agallaimh bheirte seo? Pléigh le do ghrúpa.
 - o An raibh aon deacrachtaí tuisceana agat? Má bhí, cad iad?
 - o Conas a rachfá i ngleic leis na deacrachtaí tuisceana sin?
- Anois bain úsáid as an script agus tú ag féachaint ar an agallamh beirte den dara huair. Cad iad na tuiscintí breise atá agat air, le cabhair na scrípte?
- Aimsigh cúpla sampla san agallamh beirte den choimhlint idir Gaeilge na Gaeltachta agus Gaeilge an fhoghlaimeora.

Feasacht Teanga

Seo liosta de na frásaí san agallamh beirte a bhfuil tionchar an Bhéarla orthu. An mbeifeá ábalta Gaeilge chruinn nádúrtha a chur ar mhórán díobh?

Is tú an freagra ar mo ghuí
Tá mé ar scamall uimhir a naoi

Tá lucht na Gaeilge ag éirí tanaí ar an talamh
Tá tusa ag tafann suas an crann mícheart
Ní maith leat a bheith ag bualadh thart faoin sceach
Tá tú ag déanamh mo chloigeann bocht isteach
Tá mé ar an liathróid
Níl aon ghrá cailte eadrainn
Tá an liathróid i do chúirt
Tá mo chroí bocht i mo bhróga
Tá tusa ar do chapall ard
Faigh greim ort féin
Múscail suas is bolaigh an caife
Tóg an tarbh leis na hadharca
Ba mhaith liom an ceirnín a shocrú díreach
Tá an Ghaeilge ag tabhairt suas an taibhse
Marcáil tusa mo chuid focal
Tá sé suas duit féin
Gabh ar ais go dtí cearnóg uimhir a haon
Déan mo lá
Tá mé ag titim duit, a chroí
Beidh muid lán pónairí
Beidh mé gléasta suas go dtí na naonna
Ná faigh cosa fuara
Bí tú féin
Beidh na mná ag ithe as do láimh
Beidh an chraic nócha

Iarobair

- Léigh an sliocht thíos as an alt “Cén Fáth Nach?” – Ó Chanúint go Criól’ le Caoilfhionn Nic Pháidín agus pléigh na téarmaí agus na frásaí i gcló dubh leis an duine in aice leat.

Tá **coimhthiú** nua ó thaobh teanga de ag teacht chun cinn anois san earnáil ba mhó a chleachtaíodh an **litearthacht** tráth, lucht sealbhaithe na Gaeilge mar dhara teanga. Athrú suaithinseach sa chomhthéacs sochtheangeolaíochta is ea an **claochlú** ar an **urlabhra** choitianta phoiblí. Tá laghdú stádais lenár linn féin ag **réimeanna** eiseamláireacha na gcanúintí Gaeltachta, a leagtaí amach go soiléir tráth mar sprioc foghlama. Le teacht TG4 agus Raidió na Life, tá **bailíocht** phoiblí deonaithe ag na meáin chumarsáide don iliomad criól nua, ar a n-áirítear Gaelscoilis, go háirithe le **tuin** Deairtise. Níl de chúram ar na meáin féin ina leith seo gan amhras ach an **urlabhra** a ráiníonn dóibh a chraoladh.

Tá an deighilt seo ag leathnú in aghaidh an lae idir an teanga labhartha agus an teanga scríofa. Tá crapadh agus **cúngú** ar **fhocalstór gníomhach** an aosa óig, agus tá **comhréir na gcriól** nua **ar míréir** ó bhonn leis an teanga stairiúil is ábhar don chaighdeán scríofa.

D’fhéadfaí saothar iomlán a thiomnú don ábhar seo, ach is leor blaiseadh beag den chaint seo a léiriú. Tosaímis le teideal an ailt seo:

-Cén fáth nach?
-Mar!
-A deireann cén duine?
-Mise, má chaitheann tú know!

...

Tá teanga ann chun cumarsáide agus, agus má labhraítear agus má thuigtear í, tá go maith. Ach tá impleachtaí móra ag eascairt as sin don litearthacht, don litríocht agus don fhoilsitheoireacht. Conas is féidir le scríbhneoirí agus le foilsitheoirí freagairt dó sin i gcomhthéacs cruthaitheach liteartha? Ní mór aghaidh a thabhairt ar an dúshlán sin má tá an Ghaeilge le léamh is le scríobh lasmuigh de na **forais léinn** amach anseo. Tá an Ghaeilge scríofa chaighdeánach chomh haduain céanna ag lucht labhartha na Gaelscoile is a bhí prós an Chéitinnigh ag lucht na hAthbheochana. Má táthar chun pobal léitheoireachta a thógáil beidh **réimeanna nua teanga liteartha** le saothrú, gan amhras ar bith.

Tá sé róluath fós a thuar cén seasamh a bheidh sna **fochanúintí** nua seo, ná cén fad saoil a bheidh ag teanga a bhfuil a **cumas athnuachana** ag brath go hiomlán ar mhúnlaí seachtracha. Ní fios fós cá mairfidh na friotail nua seo nuair a bheidh siad **athchúrsáilte** arís eile gan cothú aon phobail bhuanaithe acu. Tá acmhainn athnuachana na Gaeilge féin faoi bhagairt, má leanann an tanú agus an cúngú seo gan staonadh. Ní hiad na focail aonair Bhéarla is suaithinsí faoin tráth seo ach **díothú na comhréire is inneach don teanga féin** – abairtí mar: ‘Cad a bhfuil sé mar?’, ‘Tá chomh méid acu ann’ agus ‘Sin cad i gcónaí a dhéanann tusa’. Gnáthcheisteanna teanga iad seo nach mbaineann leis an nGaeilge amháin, ar ndóigh. Bíonn na Francaigh inníoch mar gheall ar *prêt à parler* mar a thugann siad air, go háirithe nuair a dhéanann na hiasachtaí comhréir na teanga féin a **threascairt**.

‘Cén Fáth Nach?’ – Ó Chanúint go Criól’ le Caoilfhionn Nic Pháidín. In *Idir Lúibíní, Aistí ar an Léitheoireacht agus ar an Litearthacht* in eagar ag Róisín Ní Mhianáin. Cois Life 2003. Le caoinchead ó Chois Life.

- Anois léigh an sliocht thíos as colún a bhíodh ag an scríbhneoir Liam Ó Muirthile in *The Irish Times* agus déan na tascanna.

‘Thosaigh sé shouting at me’, arsa an garsún is óige.

‘Agus cad a thug air bheith ag liúirigh ort?’

‘Cad?’ a liúigh sé ón seomra.

‘Cén fáth ar liúigh sé ort?’ a d’fhiafraíos.

Tháinig an bheirt acu amach as an seomra, allas ag sileadh leo, na pluca beirithe. Leanadar orthu ag sáthadh, ag brú, ag tabhairt soncanna dá chéile, agus ag tarraingt ciceanna ar a chéile.

‘Caithfidh sibh éirí as, a deirim. Cad atá ar siúl agaibh?’

‘Tá muid ag déanamh sumo wrestling’.

‘Agus an mbíonn sibh shouting lena chéile i sumo?’

‘Bíonn muid’.

‘Cén difear atá idir gnáthiomrascáil agus sumo?’

‘Bíonn siad ag rolling timpeall agus i sumo caitheann tú brú an duine amach as an sacred ring’.

‘Á, tuigim. Cró Magnon. Is maith libh an sumo’.

‘Is maith. Tá sé lán difriúil le cad a cheapann daoine atá sé mar’.

‘An mar sin é?’

‘Mar’.

‘Bhrú sé mé amach’, arsa an garsún is óige agus taghd ag teacht arís air, ‘ach bhrú mé é amach’.

‘Níor’, arsa an garsún is sine.

‘Bhrúúúú... agus dúirt tú níor bhrú ach bhrú’.

‘Álraidht, éirigh as agus bíodh deoch agaibh. Is gearr go bpléascfaidh duine agaibh. Suígí ag an mbord’.

‘Needan mé deoch badly’, arsa an garsún is óige.

‘Agus mé’, arsa a dheartháir, ‘needan mé é an-, -an, -an’....

Liam Ó Muirthile – *The Irish Times* (Déardaoin 21 Nollaig, 2000). Le caointhead ó *The Irish Times* agus ón údar.

- o Conas mar a léiríonn Liam Ó Muirthile an chodarsnacht idir an Ghaeilge le comhréir an Bhéarla agus an chomhréir dhúchasach?
- o Aimsigh samplaí den ‘treascairt’ ar chomhréir na teanga a luaigh Caoilfhionn Nic Pháidín sa chéad sliocht.

Lofa Líofa: Téipscript

- 1 'Sé mo chreach is mo mhíle crá
Staid na teanga mar atá.
Tá an Ghaeilge bhocht faoi ionsaí lá agus oích'.
Ach ní ghéillfidh muid, dar ndó'
Is ní chaillfidh muid go deo
Gaeilge ghlan na Gaeltachta a choích'.
- 2 Bíonn daoine ag díriú isteach ar chruinneas
Nuair is cuma leo faoin bhinneas
Agus níl meas acu ar shaibhreas ná ar snas.
Tá fuath agamsa ar Ghaeilge chliste
A bhíonn lán le Béarla briste.
Cén mhaith atá sa Ghaeilge gan an blas?
- 3 Tá sé agamsa le maíomh
Nár labhair mise Béarla riamh.
Sa teanga ghallda sin tá mise balbh.
Is tú an freagra ar mo ghúí
Tá mé ar scamall uimhir a naoi
Mar tá lucht na Gaeilge ag éirí tanaí ar an talamh.
- 4 Ní bhíonn mise i mo luí go headra
Bím ag obair ar nós madra
Ag foghlaim focal úr le brí is neart.
Nó tá an Ghaeilge anois faoi bhagairt
Is má chreideann tú a mhalairt
Tá tusa ag tafann suas an crann mícheart.
- 5 In ainm Mhuire agus Mhac Dé
Caidé a bhain don Ghaeilge ghlé
A bhí ag muintir bhocht na tíre seo fadó?
Cuirimse an locht ar TG4
Is ar na daoine a chuireann é i láthair
Is ar lucht na gaelscolaíochta, dar ndóigh.
- 6 Bhuel caithfidh mise seo a admháil
Go bhfuil sé furasta a fheiceáil
Nach maith leatsa a bheith ag bualadh thart faoin sreach.
Tá do chuid cainte tar éis mé a chrá
Ach ní miste dom a rá
Go bhfuil tusa ag déanamh mo chloigeann bocht isteach.
- 7 Déanaim do chloigeann bocht isteach?
Ó mo mhairg is mo chreach!
Sin Béarlachas, is briseann sé mo chroí.
Ní féidir a leithéid sin a rá

Beidh tú ag déanamh daoine a chrá.
Ba chóir dom inse don Choimisinéir Teanga faoi.

- 8 Dúirt tú ‘inse’ – ó mo Dhia!
Ba chóir duit ‘insint’ a rá, dar fia –
Ach múinfidh mise an t-ainm briathartha duit gan trioblóid.
Tá cúig chéad briathar agam gan ghó
I ngach aon aimsir agus modh.
I gcúrsaí gramadaí tá mise ar an liathróid.
- 9 Bhuel a sciotracháin gan rath
Níl a fhios agatsa a dhath
Lucht an Bhéarla amháin a déarfadh ‘ar an liathróid’.
I nGaeilge shnasta bhlasta bhinn
Ní chluinfeá riamh a leithéid sin.
Níl tusa ach ag spalpadh cuid mhór seafóid.
- 10 Níl mé ag iarraidh a bheith ag troid
Ach tagann an ginideach i ndiaidh ‘cuid’.
‘Cuid mhór *seafóide*’ a bheadh sa Ghaeilge bhlasta bhinn.
Níl aon ghrá cailte eadrainn beirt
Ach tá an liathróid i do chúirt.
B’fherr liom go labhrófá Gaeilge shnasta chruinn.
- 11 Arbh fherr anois, a húir?
Bhuel, nach tusa atá dúr?
Tá mé cráite ag do chránas is do dhonas.
Le do Ghaeilge lofa bhriste
Síleann tú go bhfuil tú cliste
Is mar a déarfása: tá tú ‘in aice leat féin le sonas’!
- 12 Ní déarfainn riamh a leithéid, leoga
Tá mo chroí bocht i mo bhróga.
Is tá tusa ar do chapall ard, monuar.
Faigh greim ort féin – is deas an lá é
Múscaíl suas is bolaigh an caife.
Tóg an tarbh leis na hadharca is ná bí dúr.
- 13 Tá tú sotalach agus dána
Agus gangaideach agus gránna.
Níl oiread Gaeilge agat is a bheadh ag bó.
I ngaelscoil a d’fhoghlaim tú í is dócha.
Ní hionadh liom do chroí i do bhróga
Beidh tú gan snas ná blas ná séimhiú deas go deo.
- 14 An cóir domsa a bheith buíoch
Go bhfuil do chuid cainte an-samhlaíoch?
Siúr ní Gaeilge atá ann, ní miste a rá.
Ach ní ort féin amháin an locht
Tá gaelscoileanna ag marú an Ghaeilge bhocht

- Is faigheann na múinteoirí atá iontu barraíocht pá.
- 15 Bionn muid ag marú ‘na Gaeilge boichte’!
Ba chóir duitse a bheith níos doichte.
Ach ba mhaith liomsa anois an ceirnín a shocrú díreach.
Múinteoir gaelscoile mé féin
Is de do chuid cainte tá mé bréan.
Ar son na Gaeilge tá mise i mo mhairtíreach.
- 16 Mairtíreach eile tusa an ea?
Bhuel, b’fhéidir gurb ea
Ach níl tú ag fulaingt, mar atá mise, ar son na cúise.
Ní fhulaingíonn tú le páis
Sean-Ghaeilge shaibhir ag saothrú an bháis –
– ‘Báis’: sin an ginideach, céad díochlaonadh, uimhir uatha.
- 17 Féach, níl tú i bhfad ag dul
Is tá an ginideach ar do thoil.
Ní thuigimse ar chor ar bith do fhadhbasa.
Múinteoir maith a bhí de dhíth
Is anois tá cuma ort is caoi.
Ní baol don Ghaeilge a bheith ag tabhairt suas an taibhse.
- 18 Marcáil tusa mo chuid focal
– Is tá seo ag teacht ó bhéal an chapaill –
Tá sé suas duit féin do Ghaeilge a dhéanamh cruinn.
Leabhar gramadaí maith atá de dhíth go géar
Le gach riail mínithe go soiléir.
Is gabh ar ais go dtí cearnóg uimhir a haon le leabhar mar sin.
- 19 An bhfuil tú tiubh chomh maith le dúr?
Nó an é nach dtuigeann tú, a húir,
Nach bhfuil inní dá laghad ormsa faoi mo chumas?
Ach is é do thionchar ar na leanaí
Atá do mo chur le báiní
Is faoi staid d’intinne bheinn go mór in amhras.
- 20 Ar chaith tú seal sa Ghaeltacht cheana?
– Is níl mé ag caint faoi Chonamara –
Ach áit a bhfuil an Ghaeilge binn is glan.
Áit nach ndeir siad ‘Ó déan mo lá!’
Nó ‘Seiceáil amach an stumpa breá!’
Áit nach bhfuil sean-Ghaeilge shaibhir gann.
- 21 Caidé atá cearr le ‘Déan mo lá’?
Nó ‘Seiceáil amach an stumpa breá’?
Sin an Ghaeilge mar atá ag daoine óga.
Ó tá an teanga anois i mbaol
Ach caithfidh sí forbairt leis an saol
Nó beidh do chuid oibre gearrtha amach duit, leoga!

- 22 Dá dtiocfása ag Oireachtas riamh
Chloisfeá an dá shórt Gaeilge ag sníomh
ón Ghaelscoil is ón Ghaeltacht lena chéile.
Fir ag cogarnaíl le mná
Gan aon deacracht, gan aon chrá.
Ó ní bhíonn madra ag ithe madra ag an bhFéile.
- 23 Nuair a bhíonn na fir seo is na mná
Ag cogarnaíl gan chrá
An mar sin a bhíonn gach bliain ag an Fhéile?
Sean-Ghaeilge is Gaeilge nua
Ag comhluadracht gan dua?
Bealach maith le haithne a chur ar a chéile.
- 24 Ba mhaith liom triail a bhaint as sin
Mise ag cogar i nGaeilge bhinn
Le spéirbhean dheas na Gaeilge lofa líofa.
A déarfaidh: ‘Tá mé ag titim duit, a chroí’.
Is beidh muid beirt lán pónairí.
Is beidh mise gléasta suas go dtí na naonna.
- 25 Anois ná faigh tusa cosa fuara!
Bí tú féin is bí nádúrtha
Is beidh na mná ag ithe as do láimh, is dócha.
Féach anois, nárbh fhiú an obair?
Tá gach rud tobar a chríochnaíonn tobar
Is maidir leis an chraic, siúr,

Beirt: Beidh sé nócha!

Le caointhead ó Ray Mac Mánaís agus Joe Ó Dónaill.

Lofa Líofa: Bunscrip

- 1 'Sé mo chreach is mo mhíle crá
Staid na teanga mar atá.
Tá an Ghaeilge bhocht faoi ionsaí lá agus oích'.
Ach ní ghéillfidh muid, dar ndó?
Is ní chaillfidh muid go deo
Gaeilge ghlan na Gaeltachta a choích'.
- 2 Bíonn daoine ag díriú isteach ar chruinneas
Nuair is cuma leo faoin bhinneas
Agus níl meas acu ar shaibhreas ná ar snas.
Tá fuath agamsa ar Ghaeilge bhriste
A bhíonn lán le Béarla cliste.
Cén mhaith atá sa Ghaeilge gan an blas?
- 3 Tá sé agamsa le maíomh
Nár labhair mise Béarla riamh.
Ar an teanga ghallda sin tá mise balbh.
Ach is tú an freagra ar mo ghuí
Tá mé ar scamall uimhir a naoi
Tá lucht na Gaeilge ag éirí tanaí ar an talamh.
- 4 Ní bhíonn mise i mo luí go headra
Bím ag obair ar nós madra
Ag foghlaim focal úr le brí is neart.
Tá an Ghaeilge anois faoi bhagairt
Is má shíleann tú a mhalairt
Tá tusa ag tafann suas an crann mícheart.
- 5 In ainm Mhuire agus Mhac Dé
Caidé a bhain don Ghaeilge ghlé
A bhí ag muintir bhocht na tíre seo fadó?
Cuirimse an locht ar TG4
Ar na daoine a chuireann é i láthair
Is ar lucht na gaelscolaíochta, dar ndóigh.
- 6 Bhuel caithfidh mise seo a admháil
Go bhfuil sé furasta a fheiceáil
Nach maith leatsa a bheith ag bualadh thart faoin sceach.
Tá do chuid cainte i ndiaidh mé a chrá
Is ní miste dom a rá
Go bhfuil tusa ag déanamh mo chloigeann bocht isteach.
- 7 Déanaim do chloigeann bocht isteach?
Ó mo mhairg is mo chreach!
Sin Béarlachas, is briseann sé mo chroí.
Ní féidir a leithéid sin a rá

Beidh tú ag déanamh daoine a chrá.
Ba chóir dom inse don Choimisinéir Teanga faoi.

- 8 Dúirt tú ‘inse’ – ó mo Dhia!
Ba chóir duit ‘insint’ a rá, dar fia –
Ach múinfidh mise an t-ainm briathartha duit gan trioblóid.
Tá cúig chéad briathar agam gan ghó
I ngach aon aimsir agus modh.
I gcúrsaí gramadaí tá mise ar an liathróid.
- 9 Bhuel a sciotracháin gan rath
Níl a fhios agatsa a dhath.
Lucht an Bhéarla amháin a déarfadh ‘ar an liathróid’.
I nGaeilge shnasta bhlasta bhinn
Ní chluinfeá riamh a leithéid sin.
Níl tusa ach ag spalpadh cuid mhór seafóid.
- 10 Níl mé ag iarraidh a bheith ag troid
Ach tagann an ginideach i ndiaidh ‘cuid’.
‘Cuid mhór *seafóide*’ a bheadh sa Ghaeilge bhlasta bhinn.
Níl aon ghrá caillte eadrainn beirt
Ach tá an liathróid i do chúirt.
B’fhearr liom féin go labhrófá Gaeilge bhlasta chruinn.
- 11 Arbh fhearr anois, a húir?
Bhuel, nach tusa atá dúr?
Tá mé cráite ag do chránas is do dhonas.
Le do chuid Gaeilge lofa bhriste
Síleann tú go bhfuil tú cliste
Is mar a déarfása: tá tú ‘in aice leat féin le sonas’!
- 12 Ní déarfainn riamh a leithéid, leoga
Nó tá mo chroí bocht i mo bhróga.
Is tá tusa ar do chapall ard, monuar.
Faigh greim ort féin – is deas an lá é
Múscail suas is bolaigh an caife.
Tóg an tarbh leis na hadharca is ná bí dúr.
- 13 Tá tú sotalach is dána
Agus gangaideach is gránna.
Níl oiread Gaeilge agat is a bheadh ag bó.
I ngaelscoil a d’fhoghlaim tú í is dócha.
Ní hionadh liom do chroí i do bhróga
Beidh tú gan snas ná blas ná séimhiú deas go deo.
- 14 An cóir domsa a bheith an-bhuíoch
Go bhfuil do chuid cainte an-samhlaíoch?
Siúr ní Gaeilge atá ann, ní miste a rá.
Ach ní ort féin amháin an locht
Tá gaelscoileanna ag marú an Ghaeilge bhocht
Is faigheann na múinteoirí atá iontu barraíocht pá.

- 15 Bíonn muid ag marú ‘na Gaeilge boichte’!
Is ba chóir duitse a bheith níos doichte.
Ach ba mhaith liom anois an ceirnín a shocrú díreach.
Múinteoir gaelscoile mé féin
Is de do chuid maslaí tá mé bréan.
Ar son na Gaeilge tá mise i mo mhairtíreach.
- 16 Mairtíreach eile tusa an ea?
Bhuel, is dóichí gurb ea
Ach níl tú ag fulaingt, mar atá mise, ar son na cúise.
Ní fhulaingíonn tú le páis
Sean-Ghaeilge shaibhir ag saothrú an bháis –
– ‘Báis’: sin an ginideach, céad díochlaonadh, uimhir uatha.
- 17 Féach, níl muid i bhfad ag gabháil
Is tá an ginideach ar do thoil.
Ní thuigimse ar chor ar bith do fhadhbsa.
Múinteoir maith a bhí de dhíth
Is anois tá cuma ort is caoi.
Ní baol don Ghaeilge a bheith ag tabhairt suas an taibhse.
- 18 Marcáil tusa mo chuid focal
– Is tá seo ag teacht ó bhéal an chapaill –
Tá sé suas duit féin do Ghaeilge a dhéanamh cruinn.
Leabhar gramadaí maith atá de dhíth go géar
Ina bhfuil gach riail mínithe go soiléir.
Gabh ar ais go dtí cearnóg uimhir a haon le leabhar mar sin.
- 19 An bhfuil tú tiubh chomh maith le dúr?
Nó an é nach dtuigeann tú, a húir,
Nach bhfuil inní dá laghad ormsa faoi mo chumas?
Is é do thionchar ar na leanaí
Atá do mo chur le báiní
Is faoi staid d’intinne bheinn go mór in amhras.
- 20 Ar chaith tú am sa Ghaeltacht cheana?
– Is níl mé ag caint faoi Chonamara –
Ach áit a bhfuil an Ghaeilge binn is glan.
Áit nach ndeir siad ‘Déan mo lá!’
Nó ‘Seiceáil amach an stumpa breá!’
Áit nach bhfuil ach Gaeilge shaibhir ghlan.
- 21 Caidé atá cearr le ‘Déan mo lá’?
Nó ‘Seiceáil amach an stumpa breá’?
Sin an Ghaeilge mar atá ag daoine óga.
Tá an teanga bhocht i mbaol
Is caithfidh sí forbairt leis an saol
Nó beidh do chuid oibre gearrtha amach duit, leoga!

- 22 Dá dtiocfása ag Oireachtas riamh
Chluinfeá an dá shórt Gaeilge ag sníomh
ón Ghaelscoil is ón Ghaeltacht lena chéile.
Fir ag cogarnaíl le mná
Gan deacracht is gan chrá.
Ní bhíonn madra ag ithe madra ag an Fhéile.
- 23 Nuair a bhíonn na fir seo is na mná
Ag cogarnaíl gan chrá
An mar sin a bhíonn gach bliain ag an Fhéile?
Sean-Ghaeilge is Gaeilge nua
Ag comhluadracht gan dua?
Bhuel is bealach é le haithne a chur ar a chéile.
- 24 Ba mhaith liom triail a bhaint as sin
Mise ag cogar i nGaeilge bhinn
Le spéirbhean dheas na Gaeilge lofa líofa.
A déarfaidh: ‘Tá mé ag titim duit, a chroí.
Is beidh muid beirt lán pónairí.
Is beidh mise gléasta suas go dtí na naonna.
- 25 Anois ná faigh tusa cosa fuara!
Bí tú féin is bí nádúrtha
Is beidh na mná ag ithe as do láimh, is dócha.
Bhuel anois, nárbh fhiú an obair?
Tá gach rud tobar a chríochnaíonn tobar
Is i dtaca leis an chraic, siúr,

Beirt: Beidh sé nócha!

Le caoinhead ó Ray Mac Mánaís agus Joe Ó Dónaill